نظری بر اثر تاریخی- روایی «روح الله»
که به تازگی تقریظ رهبری را در صدر خویش نشانده است

کتابی که از «امام» می‌گوید اما نه تاریخ است نه رمان!

سمانه صادقی

مقالی که در پی می‌آید، درصدد است تا به معرفی اثر تاریخی-روایی «روح‌الله»، اثر هادی حکیمیان بپردازد. این پژوهش در روزهایی که بر ما گذشت، تقریظ حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی را بر صدر خویش نشاند. امید آنکه تاریخ پژوهان حیات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و عموم علاقه‌مندان را مفید و مقبول آید.

درباره رویداد فرهنگی «روح‌الله»

کتاب «روح‌الله» که ذیل عنوانش نوشته شده «روایت مستند زندگی امام‌خمینی»، داستان‌واره‌ای است براساس زندگی تاریخی و سیاسی امام خمینی (ره) و طبق آنچه در مقدمه آمده است: «سعی شده پاره‌ای از رخدادهای مهم تاریخی مؤثر در شکل‌گیری شخصیت آیت‌الله خمینی و به تبع آن انقلاب اسلامی، مورد نظر قرار گیرد. چون پرداختن به تمام زوایای زندگی یک رهبر بزرگ دینی و سیاسی، فرصت و مجال بیشتری می‌طلبد... .» این کتاب بحق، شناخت خوبی از امام ارائه می‌دهد. کتاب روح‌الله از تاریخ می‌گوید، اما کتاب تاریخی نیست، چون به بسیاری از حوادث و موضوعات تاریخی مرتبط با موضوع نپرداخته است. در ارجاعات و ذکر منابع هم هیچ قاعده‌ای از کتب علمی و تاریخی را رعایت نکرده و بسیاری از موضوعات را با قضاوت و ارزش‌گذاری، نقل و تحلیل کرده است. این کتاب به زندگی امام‌خمینی می‌پردازد، اما زندگینامه امام هم نیست، چون بیش از آنکه به امام بپردازد، به انقلاب و زمینه‌های شکل‌گیری آن پرداخته است و فقط آن قسمت از زندگی امام را روایت کرده که با انقلاب اسلامی ارتباط داشته است. کتاب «روح‌الله» داستان می‌گوید، اما رمان هم نیست. نه سیر داستانی دارد، نه شخصیت ثابت و نه خیلی از اصول رمان و داستان‌نویسی را. این کتاب را نمی‌توان در دسته‌بندی‌های مرسوم جای داد که البته ضعف به حساب نمی‌آید. کتب «روح‌الله» سبک خودش را دارد و شبیه چیز دیگری نیست، درست مثل خود امام! کتاب، به طور کلی سیر زمانی دارد و از سال ۱۳۴۲ شروع و با انقلاب و رحلت امام تمام می‌شود، اما گاهی هم بنا بر اقتضا، سیر زمانی را می‌شکند و در گذشته سفر می‌کند. این زمانبندی غیر خطی، بر جذابیت روایت افزوده است. برای این کتاب، جمع‌آوری اطلاعات خوبی صورت گرفته و فقط به منابع داخلی بسنده نشده و در بسیاری از موارد از نشریات خارجی یا دست‌نوشته‌ها و خاطرات افراد مختلف از جمله غیر ایرانی‌های حاضر در حوادث استفاده شده است. در مجموع می‌توان گفت که این کتاب از نظر تاریخ‌نگاری و فضاسازی شرایط اجتماعی آن روز در ذهن مخاطب امروز، خیلی خوب عمل کرده است. از نقاط قوت کتاب روح‌الله این است که مخاطب را با این سؤال مواجه می‌کند: «علت و زمینه شکل‌گیری و وقوع انقلاب چه بود؟» این سؤال در بررسی و مطالعه در مورد انقلاب اسلامی ایران، بسیار مهم و کلیدی است. کتاب روح‌الله جواب‌های مختلفی را در ذهن خواننده تداعی می‌کند:

-رواج فقر و مشکلات اقتصادی بین اکثریت مردم در برابر رفاه و ثروت اقلیت.

-دخالت و نفوذ بی‌حد و حصر امریکا، در همه شئون کشور.

-ضدیت شاه با دین و مذهب، به‌خصوص تقابل آشکار با تشکیلات اداره‌کننده مذهب، یعنی حوزه‌های علمیه.

خود کتاب و سبک نگارش آن در درجه بعدی اهمیت رویداد قرار دارد. منظور از سبک نگارش، هنرمندی نویسنده است در هم‌نشینی و ترکیب «ارائه گزارش تاریخی»، «معرفی شخصیت» و «داستان‌پردازی.» این ترکیب و همنشینی باعث می‌شود که مخاطبان بیشتری با مهم‌ترین واقعه تاریخ معاصر ایران، یعنی انقلاب اسلامی و مهم‌ترین شخصیت آن، یعنی حضرت امام خمینی آشنا شوند؛ به خصوص جوانان.

درباره نویسنده

«هادی حکیمیان»، متولد ۱۳۵۷ در استان یزد است. او در کارنامه خود، رمان، زندگینامه و مجموعه‌داستان دارد و بارها برای نوجوانان، داستان بلند نوشته است. او در رشته تاریخ تحصیل کرده است. خودش در مورد انگیزه نویسندگی‌اش اینگونه می‌گوید که قصد داشته تا واقعیت‌های تاریخی را در قالب داستان بیشتر خوانده شود. حتی وقتی داستانی تاریخی هم نمی‌نویسد، شخصیتی را وارد داستان می‌کند که به بهانه‌ای از تاریخ بگوید. او موفق به دریافت جوایز متعددی هم شده است؛ از جمله مقام اول در دوره اول کنگره شعر و قصه کشور در بندرعباس، مقام سوم در دوره دوم کنگره شعر و قصه کشور در بندرعباس، رتبه اول در هفتمین جشنواره سراسری مطبوعات کودک و نوجوان، رتبه اول در همایش عاشورا، اثر برگزیده جشنواره خانه داستان سال ۸۰، اثر برگزیده کتاب سال شهید حبیب غنی‌پور، رتبه برتر جشنواره زاهدان، رتبه برتر جشنواره داستان کوتاه اصفهان و برگزیده هشتمین جشنواره داستان انقلاب.

اهمیت عملیات فرهنگی «انتشار تقریظ»، در نگاه رهبر انقلاب

انتشار تقریظ، کنش روز و با اهمیت مقام معظم رهبری است. این کنش به‌مثابه یک عملیات فرهنگی در جنگ نرم است که با طراحی آیت‌الله خامنه‌ای و اجرای دفتر حفظ و نشر معظم‌له محقق می‌شود. تصمیم رهبر انقلاب نسبت به انتشار تقریظ‌شان بر یک کتاب، به معنای تأیید یک محتوای فرهنگی برای ترویج آن است و اشارات و ظرایف متن تقریظ، حد و رسم محتوای موردنظر را دقیق می‌کند.

سوژه‌محوری این رویداد فرهنگی

این رویداد فرهنگی، شخصیت محور است و حول تعریف و شناخت شخصیت امام خمینی (ره) برگزار می‌شود. با توجه به محتوای کتاب این یعنی برخلاف تقاریظ سابق، کتاب در محوریت اصلی قرار ندارد. همچنین انقلاب و زمینه‌های شکل‌گیری انقلاب که بخش قابل توجهی از محتوای کتاب را تشکیل می‌دهد در اولویت نیست. کار ویژه کتاب روح‌الله ارائه شناخت از امام‌خمینی(ره) است. امامی که این کتاب معرفی می‌کند، دارای خصوصیات و ویژگی‌های برجسته‌ای است که همین‌ها از او شخصیتی منحصر به فرد ارائه می‌دهد. خصوصیاتی مثل تدبیر و عقلانیت، شجاعت، اخلاص و اعتماد و اتکا به خدا، آرامش درونی، نفوذ معنوی، صلابت و... فراتر از این خصوصیات فردی، این کتاب در متن قضایا و رویدادهایش، یک رفتارشناسی خاص از امام ارائه می‌کند. عملکرد امام در این کتاب، بر محور «باور و تکیه به مردم» است؛ امامی که می‌تواند یک انقلاب مردمی را رهبری کند و به نتیجه برساند، پررنگ‌ترین خصوصیتش، اعتقاد، باور و تکیه به مردمش است.

مروری بر محتوای کتاب روح‌الله

مهم‌ترین جنبه کتاب روح‌الله، جنبه روایت تاریخی آن است. طبیعی است که برای روایت تاریخی، نمی‌توان به راحتی خلاصه ارائه کرد، به خصوص که تعداد وقایع و جزئیات آنها زیاد باشد. اما در این قسمت سعی شده است، برای آنکه یک نگاه اجمالی به کتاب شکل بگیرد، اتفاقات و وقایعی که در هر فصل به آن پرداخته می‌شود، به صورت تیتروار آورده شود.

***فصل اول: آقای شاه**

شروع کتاب با روایت داستان گونه از حضور و سخنرانی امام در مدرسه فیضیه در عصر روز ۱۳ خرداد ۱۳۴۲ - که مصادف با عاشوراست- همچنین شرایط خیابان‌های اطراف حرم حضرت معصومه (س) و جمعیت سیاهپوشی که خیابان‌های اطراف حرم در قرق آنهاست را تشریح می‌کند.

***فصل دوم: سفر فرنگ**

محتوای این فصل، تشریح زندگی امام تا ۱۵ خرداد ۴۲ است و ماجراهایی که امام با آنها ارتباط داشته است. از جمله ریشه‌های خانوادگی و کودکی در خمین/ کشته شدن پدر امام به دست خان‌های محلی/ پیگیری عمه امام برای قصاص قاتل/ دوران مکتب‌خانه و بعدش/ توصیف خمین قدیم: شهری ناامن، زمستان‌های سخت، حکام زورگو، ولی طبیعتی زیبا/ اولین اقدام سیاسی امام: امضای شکوائیه‌ای به مجلس علیه حاکم خمین در ۱۳ سالگی/ جنگ جهانی اول و حضور سربازهای روس در خمین و قحطی وحشتناک/ مشارکت روح‌الله نوجوان در دفاع مسلحانه از شهر/ نقش امام در تثبیت مرجعیت آیت‌الله بروجردی/ اعتماد آقای بروجردی به امام/ نامه تند امام به پاپ درباره تشکیل دولت اسرائیل و حمایت مسیحی‌ها/ ترور شاه و تلاش شاه برای تغییر قانون اساسی/ نگرانی آقای بروجردی از تغییر اصول مذهبی قانون اساسی/ مخالفت امام با تغییر در قانون اساسی در جلسه با وزیر کشور، به نمایندگی از آقای بروجردی/ تنها دیدار شاه و امام (به نمایندگی از آقای بروجردی)، برای پیگیری ماجرای کشته‌شدن یک خانواده مسلمان در ابرقو از سوی بهایی‌ها/ دوران نهضت ملی شدن نفت/ دوستی امام با آیت‌الله کاشانی/ گله امام از بی‌عملی و تفرقه روحانیون در سیاست/ بی‌طرفی آقای بروجردی/ اختلاف بین مصدق و کاشانی/ درگیری طرفداران حزب توده با طلبه‌ها در قم و کشته‌شدن یک طلبه و مأموریت امام از طرف آقای بروجردی برای پیگیری ماجرا/ کودتای ۲۸ مرداد/ نوشتن رساله تقیه/ بست نشینی طرفداران کاشانی در خانه آقای بروجردی و دستور آقای بروجردی به پلیس برای بیرون کردن آنها/ اعتراض امام و شیخ مرتضی حائری به آقای بروجردی/ اوج اختلاف نظر امام با آقای بروجردی در ماجرای اعدام فدائیان اسلام/ تقاضای امام برای وساطت و مخالفت آقای بروجردی، به دلیل تجربه تلخ مشروطه و اعدام شیخ فضل‌الله/ وضعیت حوزه در زمان خفقان حکومت رضاشاه/ فشار رضاشاه بر روحانیت مثل بستن مدارس، گرفتن اوقاف، تحقیر آخوندها/ تدریس پرشور فلسفه و عرفان به‌رغم مخالفت‌ها/ مخالفت با مادی‌گراها و وهابی‌ها/ شروع جنگ جهانی دوم/ شکست مفتضحانه ارتش رضاشاه و فرار افسرها با چادر زنانه/ تشکیل حزب توده و نفوذ افکار کمونیستی آن/ قحطی و گرانی وحشتناک در دوران اشغال متفقین/ گرایش دوباره به مذهب با رفتن رضاشاه/ انتشار کتاب‌هایی علیه عقاید شیعه ازسوی نویسنده‌هایی مثل کسروی و حکمی‌زاده/ تعطیل کردن تدریس فلسفه و تمرکز بر فقه و اصول/ خانه‌نشینی و تألیف کتاب کشف‌الاسرار برای جواب به انتقادات روشنفکران/ طرفداری امام از تفکر ضدغرب شیخ فضل‌الله نوری/ شکست اصلاحات حوزه، اختلاف امام و آیت‌الله بروجردی/ کناره‌گیری امام از کارهای اجرایی حوزه.

***فصل سوم: مجلس ترحیم**

محتوای این فصل مربوط به دوران جوانی امام و قدرت گرفتن رضاشاه و شروع تغییرات اساسی در کشور است: تحصیل امام در قم و اکتفا نکردن به درس‌های معمول حوزه، تحصیل ریاضیات و هیئت و فلسفه و عرفان/ توصیف اینکه سیاسی بودن برای یک آخوند، عیب حساب می‌شد!/ سفرهای امام به تهران، برای درمان چشم و دیدار با سیدحسن مدرس و شیفتگی امام نسبت او/ به تصویر کشیدن نفوذ و شجاعت مدرس، روحانی لاغر و ساده‌پوش جلوی قدرتمندان آن روز/ نمایش چهره مذهبی و حامی مردم از رضاخان ازسوی خودش، در دوران وزارت جنگ و نخست‌وزیری/ مشارکت رضاخان در دسته‌های عزاداری محرم/ اعتراض و هشدار میرزا محمدعلی شاه‌آبادی درباره قدرت‌طلبی و دورویی رضاخان/ بحران جمهوری‌خواهی و مخالفت علما با اعلام حکومت جمهوری به ریاست رضاخان (به دلیل تجربه تلخ جمهوری سکولار آتاتورک در ترکیه)/ درگیری روحانیون با حکومت نوپای پهلوی، بر سر قانون نظام وظیفه اجباری/ بست‌نشینی علمای اصفهان به رهبری حاج آقا نورالله نجفی و مشارکت امام در آن/ وعده دادن دولت و اتمام تحصن/ فوت مشکوک حاج‌آقا نورالله و شکست اعتراضات/ اعلام پادشاهی رضاخان/ اعتراض شیخ محمدتقی بافقی به بی‌حجابی خانواده رضاخان در حرم حضرت معصومه(س)/ قشون‌کشی رضاخان به قم و کتک زدن شیخ بافقی در کنار ضریح/ اصرار امام به میرزا محمدعلی شاه‌آبادی برای تدریس عرفان/ قانون لباس متحدالشکل محدود کردن روحانیت/ دستگیری و تبعید و شهادت مدرس/ کشف حجاب اجباری/ ممنوعیت عزاداری محرم/ تأسیس مؤسسه وعظ و خطابه و دولتی کردن نهادهای دینی/ برخورد محتاطانه آیت‌الله حائری به دلیل حفظ حوزه/ تألیف کتاب‌هایی در زمینه عرفان و اخلاق: شرح دعای سحر، مصباح الهدایه، شرح ۴۰ حدیث، سر الصلوه/ ازدواج امام/ سفر حج امام از راه بیروت/ فوت آیت‌الله حاج‌شیخ عبدالکریم حائری و شرایط سخت حوزه بعد از آن از جمله مشکلات مالی و فشار حکومت / دستور رضاخان برای محدود کردن مجالس ترحیم.

***فصل چهارم: آیین دوست‌یابی**

محتوای این فصل مربوط به رحلت آیت‌الله بروجردی و احساس قدرت شاه و اتفاقات پیرامونی: درایت آقای بروجردی در دوران پرآشوب بعد از جنگ جهانی دوم و دور نگهداشتن حوزه از سیاست/ زیاد شدن قدرت و نفوذ روحانیت/ دوستی بیش از پیش شاه با امریکا بعد از کودتای ۲۸ مرداد/ نفوذ امریکا در ایران بعد از کودتا/ خارج شدن کنترل نفت از دست انگلیس‌ها و افتادن دست شرکت‌های امریکایی/ حضور هزاران امریکایی به عنوان مستشار نظامی، مهندس، دکتر، معلم، کارشناس کشاورزی و... / نفوذ امریکا در دولت و حکومت از جمله سازمان برنامه و بودجه، ارتش، ژاندارمری، دانشگاه تهران و... / برنامه‌امریکا برای اصلاحات ارضی/ مخالف بودن آقای بروجردی با اصلاحات ارضی/ رفع بزرگ‌ترین مانع اجرای برنامه‌های شاه با رحلت آقای بروجردی/ توصیف داستانی از سیل ماشین‌ها و اتوبوس‌ها در جاده تهران-قم در روز تشییع آیت‌الله بروجردی/ حضور وزیر دربار در تشییع/ تلاش حکومت برای مدیریت این اتفاق/ اعلام عزای عمومی/ نیمه کاره ماندن سفر شاه به شمال/ به جریان افتادن اصلاحات ارضی، فقط ۹ روز بعد از رحلت آقای بروجردی/ مطرح شدن چند اسم به عنوان جانشین احتمالی آقای بروجردی، از جمله آیت‌الله خمینی/ فشار امریکایی‌ها به شاه برای نخست‌وزیری دکتر علی امینی/ انحلال مجلس ازسوی امینی و قول اصلاحات/ سفر امینی به قم و دیدار با مراجع از جمله امام/ عدم موفقیت امینی در جلب حمایت روحانیون/ ترس شاه از قدرت گرفتن امینی/ سفر شاه به امریکا و گرفتن چراغ سبز از کندی، تا خودش رهبر انقلاب سفید باشد/ برکناری امینی و نخست وزیری اسدالله علم/ سفر لیندون جانسون (معاون کندی) به ایران و فشار به شاه و دولت برای اجرای اصلاحات امریکایی.

> **«هادی حکیمیان»، متولد ۱۳۵۷ در استان یزد است. او در کارنامه خود، رمان، زندگینامه و مجموعه‌داستان دارد و بارها برای نوجوانان، داستان بلند نوشته است. او در رشته تاریخ تحصیل کرده است. خودش در مورد انگیزه نویسندگی‌اش اینگونه می‌گوید که قصد داشته تا واقعیت‌های تاریخی را در قالبی به مردم بگوید که بیشتر خوانده شود. حتی وقتی داستانی تاریخی هم نمی‌نویسد، شخصیتی را وارد داستان می‌کند که به بهانه‌ای از تاریخ بگوید**

هادی حکیمیان، نویسنده اثر «روح‌الله»

رضا دهشیری | جوان

> **کتاب «روح الله» به زندگی امام‌خمینی می‌پردازد، اما زندگینامه ایشان نیست، چون بیش از آنکه به امام بپردازد، به انقلاب و زمینه‌های شکل‌گیری آن پرداخته است. کتاب داستان می‌گوید، اما رمان هم نیست. نه سیر داستانی دارد، نه شخصیت ثابت و نه خیلی از اصول رمان و داستان‌نویسی را. این کتاب را نمی‌توان در دسته‌بندی‌های مرسوم جای داد که البته ضعف آن نیز به حساب نمی‌آید. کتب «روح‌الله» سبک خودش را دارد و شبیه چیز دیگری نیست، درست مثل خود امام!**

***فصل پنجم: پیراهن مشکی‌ها**

محتوای این فصل، داستان حضور «ماه‌بی‌بی» در قیام ۱۵ خرداد است، در وسط تهران/ زن فقیری که ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ و بعد از دستگیری آیت‌الله خمینی، در خیابان‌های تهران به دنبال کار می‌گردد، ولی وسط درگیری‌ها قرار می‌گیرد/ اتفاقات این روز، از چشم این زن روایت می‌شود:

بسته‌شدن بازار و مغازه‌ها/ به‌هم ریختن شهر/ حرکت دسته‌های عزادار و معترض با پیراهن مشکی/ شایعه فرار شاه/ شعارها: به قدرت خمینی، شاه فراری شده/ یا مرگ یا خمینی/ درود بر خمینی، سلام بر مصدق/ اوج اعتراضات و خشونت حوالی میدان بهارستان و دانشگاه تهران/ ورود ارتش و شروع تیراندازی/ فرار مردم و شلیک بی‌هدف سربازان/ عبور تانک از روی ماشین وسط خیابان/ شیشه‌های شکسته/ کیوسک تلفن داغون/ لاشه موتور سوخته/ به گلوله بستن تاکسی ازسوی پلیس و کشته‌شدن راننده/ حمل جنازه کشته‌شده‌ها روی درهای چوبی و شعار دسته‌های عزادار/ تیر خوردن دختربچه هشت، ۹ ساله، کشته شدن پیرمرد با باتوم در کنار یک پیرزن کور.

***فصل ششم: بذله‌گویی با رب دوشامبر**

محتوای این فصل، روایت شکل‌گیری و نتایج حوادث ۱۵ خرداد ۴۲، تا استعفای علم و نخست‌وزیری منصور و آزادی امام:

شروع ماجرا: تصویب بی‌سرو صدای قانون انجمن‌های ایالتی و ولایتی در دولت علم/ بندهای حساسیت‌برانگیز قانون: حذف شرط مسلمان بودن برای رأی‌دهنده و انتخاب‌شونده و جایگزینی کتاب آسمانی به جای قرآن برای قسم خوردن/ میدان دادن به بهایی‌ها/ شروع اعتراضات به رهبری امام/ نامه نگاری امام به شاه و بقیه علما/ سخنرانی برای بازاری‌ها، بسیج کردن مردم و وعاظ/ کوتاه‌آمدن دولت علم و اعلام لغو مصوبه/ رونمایی شاه از طرح ۶ ماده‌ای «انقلاب سفید» و اعلام برگزاری رفراندوم/ تحریم رفراندوم ازسوی امام/ تظاهرات اعتراضی از سوی بازاری‌ها و مردم تهران و قم/ جواب خشونت‌بار حکومت/ درگیری نیروهای نظامی با مردم و طلبه‌ها در قم/ سفر شاه به قم و سخنرانی تند علیه روحانیون/ برگزاری رفراندوم و اعلام تصویب با رأی بالا!/ اعلام عزای عمومی در عید نوروز ۴۲ ازسوی امام/ هجوم کماندوها و مأموران ساواک به مدرسه فیضیه در مراسم شهادت امام صادق (ع) در ۲ فروردین/ کتک زدن طلبه‌ها، تخریب مدرسه و کشته شدن یک طلبه جوان/ سخنرانی آتشین امام در روز عاشورا (۱۳ خرداد)، در مدرسه فیضیه و انتقاد مستقیم و تند به شاه برای اولین بار/ تبدیل شدن امام به عنوان رهبر اصلی مخالفان شاه/ هجوم مأموران به خانه امام، دستگیری و انتقال به تهران در نیمه‌شب ۱۵ خرداد/ انتشار خبر دستگیری امام در قم و تهران/ تظاهرات مردم و بازاری‌ها با سازماندهی کسانی مثل طیب حاج‌رضایی و هیئت‌های مؤتلفه اسلامی/ غافلگیر و دستپاچه شدن حکومت و ساواک از وسعت تظاهرات/ حضور ارتش با تمام قوا (تانک، مسلسل، کماندو) در خیابان، به دستور مستقیم اسدالله علم نخست‌وزیر و شاه/ به گلوله بستن مردم/ اعلام حکومت نظامی در تهران/ تهدید حکومت به اعدام امام/ تحصن علمای شهرهای مختلف در تهران و درخواست آزادی آیت‌الله خمینی/ انتقال امام از زندان به حصر خانگی در داوودیه و بعد قیطریه/ برکناری اسدالله علم و تشکیل دولت جدید به نخست‌وزیری حسنعلی منصور/ ملاقات چندباره وزیر کشور با امام و تلاش برای توافق با آیت‌الله خمینی/ امتناع امام از دادن تعهد/ آزادشدن امام در ۱۵ فروردین ۱۳۴۳ و بازگشت به قم/ تظاهر دولت به تفاهم با امام/ سخنرانی کوبنده امام و اعلام نداشن سازش و اعلام مواضع قبلی: مخالفت با شاه، امریکا، اسرائیل و برنامه‌های انقلاب سفید.

***فصل هفتم: شخص ثالث**

محتوای این فصل، مربوط به سال‌های تبعید امام و یکه‌تازی شاه قبل از داغ شدن فضای انقلاب است (یعنی از اواخر ۱۳۴۳ تا اواسط دهه ۱۳۵۰):

ترور حسنعلی منصور با فاصله کم از تبعید امام، ازسوی هیئت‌های مؤتلفه اسلامی و در جلوی مجلس/ ترور نخست‌وزیری که قانون کاپیتولاسیون را تصویب و امام را تبعید کرده بود/ عامل ترور، جوان ۱۹-۲۰ ساله به اسم محمد بخارایی که در بازجویی‌ها شجاع و سرسخت است/ نخست‌وزیری امیرعباس هویدا با پیشینه خانوادگی بهایی/ افزایش قیمت جهانی نفت و اوج درآمد نفتی ایران/ ریخت‌وپاش و قدرت‌نمایی شاه با پول نفت/ اعطای وام‌های کلان به انگلیس، فرانسه و کلی کشور دیگر/ جشن‌های ۲ هزار و ۵۰۰ ساله/ توصیف جزئیات بریز و بپاش شاه و بساط تجملات با هزینه حدود ۲۰۰ میلیون دلار از جیب مردم/ اوج نفوذ امریکا در ایران، با ۵۰ هزار امریکایی مقیم ایران/ توصیف دنیای متفاوت امریکایی در ایران: مدارس و بیمارستان‌ها و فروشگاه‌های مخصوص که با دلار کار می‌کردند، کلوب‌ها و رستوران‌ها و... / توصیف رفتارهای تحقیرآمیز و نژادپرستانه امریکایی‌ها به پشتوانه کاپیتولاسیون/ افزایش نفوذ بهایی‌ها و اسرائیل/ اشاره به نقش بهایی‌ها در اقتصاد و دولت/ توصیف تضادهای اجتماعی و اقتصادی: در حالی که شاه و دربار و خارجی‌ها در شمال تهران در ناز و نعمت غرق بودند، جنوب شهر تهران و روستاها تو فقر دست‌وپا می‌زدند/ شکست اصلاحات ارضی شاه/ مهاجرت کشاورزان و روستاییان به شهرها، به دلیل نداشتن زمین یا امکانات مناسب کشاورزی/ تبدیل شدن ایران به واردکننده گندم!/ فشار تورم و گرانی به مردم/ سعی حکومت برای نشان دادن چهره مدرن از خود، با برگزاری جشن هنر شیراز و ساختن برج شهیاد/ تغییر تقویم رسمی کشور از هجری شمسی به تقویم شاهنشاهی، از تحریک‌آمیزترین کارهای شاه در برابر هویت اسلامی/ فتوای امام مبنی بر حرمت استفاده از تاریخ شاهنشاهی.

***فصل هشتم: ندبه**

محتوای این فصل، داستان اوج‌گیری مبارزات انقلابی، سقوط شاه و پیروزی نهایی انقلاب است:

توصیف تبعید امام در ترکیه و تحت نظر شدید مأموران امنیتی ایران و ترکیه/ منع پوشیدن لباس روحانیت/ شروع به نوشتن کتاب تحریرالوسیله/ انتقال به عراق/ احتیاط حوزه نجف در برخورد با امام/ ترس ابتدایی شاگردان از حضور در درس امام و سپس رونق کلاس درس و افزایش شاگردان/ راه‌اندازی دفتر و پرداخت شهریه به طلبه‌ها/ ارائه نظریه «ولایت فقیه» یا حکومت اسلامی/ مخالفت برخی از علمای حوزه نجف با این نظریه/ ارتباط و گفت‌وگوی امام با گروه‌های مختلف مخالف شاه (مثل مجاهدین خلق) و اشاره به التقاط فکری آنها/ مخالفت با مبارزه مسلحانه/ فوت ناگهانی و مشکوک سیدمصطفی خمینی و شروع دوباره اعتراضات/ برگزاری مراسم ختم و چهلم برای سیدمصطفی و سر زبان افتادن دوباره اسم آیت‌الله خمینی/ دستپاچگی حکومت شاه و چاپ مقاله توهین‌آمیز در روزنامه اطلاعات/ اعتراض طلبه‌ها و مردم قم و تیراندازی پلیس و کشته‌شدن چند نفر/ قیام مردم تبریز به مناسبت چهلم شهدای قم و شروع سلسله چهلم‌ها، به مثابه موتور محرک انقلاب/ فوت مشکوک شیخ احمد کافی، واعظ محبوب و طرفدار امام/ فاجعه سینما رکس آبادان/ کشتار هفدهم شهریور/ تغییر مداوم نخست‌وزیر/ پیام آشتی شاه: «صدای انقلاب شما را شنیدم!»/ فشار شاه به حکومت عراق و اخراج امام از عراق/ ممانعت کویت از پذیرش امام و سفر به پاریس/ فرصت طلایی توجه رسانه‌های دنیا به امام در نوفل‌لوشاتو/ جهانی شدن تصویر پیرمردی باوقار زیر درخت سیب/ ارسال مصاحبه‌های امام با نوار کاست به ایران/ تظاهرات میلیونی تاسوعا و عاشورا (آذر ۱۳۵۷)/ فرار شاه و جشن خیابانی مردم/ تلاش بی‌نتیجه دولت بختیار برای جلوگیری از بازگشت امام/ بازگشت امام با استقبال میلیونی و تاریخی مردم.

***فصل نهم: امت و امامت**

محتوای این فصل، توصیف دیدار تعدادی از کارگران در اردیبهشت ۵۸ با امام است و مقایسه نگاه امام به کارگر، با وضعیت قبل انقلاب و مروری است بر وقایع و چالش‌ها سال‌های اول انقلاب:

دیدار کارگران کارخانه جهان‌چیت کرج با امام‌خمینی در قم (از نگاه احمدعلی روایت می‌شود)/ احمدعلی پسر ماه‌بی‌بی، فصل پنجم است که الان کارگر جهان‌چیت است/ او کنار یک کارگر مسن‌تر نشسته که یک‌دست ندارد!/ کارگرانی که در اوایل دهه ۵۰ اعتصاب کردند و برای دیدن معاون وزیر عزم تهران کردند، ولی ژاندارم‌ها راه را بستند و کارگران را به گلوله بستند/ دست مرد مسن آنجا قطع شد/ صحبت امام و بیان ارزش کار و کارگر در اسلام/ توصیف درگیری‌های ایدئولوژیک و سیاسی درون جامعه/ حرف امام و به‌هم زدن بازی مارکسیست‌ها برای مالکیت مفهوم کار و کارگر/ بیان چالش‌های بزرگ پیش روی انقلاب: انتخابات، جنگ، ترور/ انتخابات خبرگان قانون اساسی و پیروزی نیروهای خط امام و شکست گروه‌های چپ، ملی‌گرا و حتی مذهبی‌های غیرهمسو/ ماجرای فروش هواپیماهای اف ۱۴/ تسخیر سفارت امریکا و حمایت قاطع امام/ شکست عملیات امریکا در طبس و کودتای نقاب/ شروع جنگ تحمیلی/ موج ترورهای کور گروهک‌هایی مثل فرقان و مجاهدین خلق/ شهادت یاران کلیدی امام و مسئولان نظام: مطهری، مفتح، بهشتی، رجایی، باهنر، دستغیب، صدوقی، مدنی، هاشمی‌نژاد و... / صلابت امام در بحران‌ها/ بیان مشاهدات یک خبرنگار خارجی از امام در حسینیه جماران که به شدت تحت تأثیر شخصیت امام، آرامش، قدرت درونی، و نفوذ معنوی اوست.

***فصل دهم: ملکوت**

محتوای این فصل مربوط به رحلت امام است و توصیف وداع تاریخی مردم با او. تشییع امام و شرایط حاکم بر آن روزها از چشم ماه‌بی‌بی روایت می‌شود، در حالی که فرزندش احمدعلی در جنگ شهید شده است. این فصل علاوه بر داستان تشییع، نگاهی به ۱۰ سال رهبری امام و دلایل محبوبیت او می‌اندازد: امام برخلاف شاه نه مقامش را به ارث برده بود نه با کودتا به قدرت رسیده بود، مردم انتخابش کردند/ ساده‌زیست بود و تصاویرش در حال چای ریختن یا بازی با نوه‌اش منتشر می‌شد/ همیشه از مستضعفین، کوخ‌نشینان و پابرهنگان حرف می‌زد و دورانش، شاهد رشد چشمگیر طبقات پایین و متوسط بود/ برای اولین بار کسی مثل محمدعلی رجایی - که معلم بود و زمانی دست‌فروشی می‌کرد- به بالاترین مقام رسید/ طرح‌هایی مثل تقسیم زمین‌های کشاورزی و نهاد جهاد سازندگی زندگی، روستاییان رو زیر و رو کرد/ جاده‌سازی، برق‌رسانی، مدرسه‌سازی و... در ابعاد وسیعی اتفاق افتاد/ امام با یک جمله «حصر آبادان باید شکسته شود» ملت را بسیج کرد/ ایران با تکیه بر نیروی مردمی و ایدئولوژی، در برابر صدامی که حمایت همه دنیا را داشت، مقاومت کرد... .